O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND IQTISODIYOT VA SERVIS INSTITUTI

"TASDIQLAYMAN"

____

Samarqand iqtisodiyot va servis instituti rektori M.E.Po‘latov

«29» 08 2024 yil

Ro‘yxatga olindi: № FD-14-19

2024 yil "29" 08

BANK SOHASIDA RISKLARNI BOSHQARISH
fanidan

O'QUV DASTURI

Kunduzgi va kechki ta’lim shakli uchun

Bilim sohasi: 400 000 - Biznes, boshqaruv va huquq

Ta’lim sohasi: 410 000 - Biznes va boshqaruv

Ta’lim yo‘nalishi: 60410400 – Moliya va moliyaviy texnologiyalar

SAMARQAND – 2024

modul kodi / mavzusi		O'quv yili 2024 - 2025	semestr 5	kreditlar 6
predmeti / modulning ko'rinishi tanlov		Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftada auditor soatlar 4
1	Fan nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soatlar)	Mustaqil ta'lim (soat)	Umumiy yuklama (soat)
	Bank sohasida risklarni boshqarish	60	120/204	180
2	**I.Fanning mazmuni** **Bank sohasida risklarni boshqarish fanining maqsadi** – talabalarga tijorat banklari faoliyatida yuzaga keluvchi xavf-xatar va risklarni tasniflash sohasida kasbiy bilim beruvchi, bo'lg'usi bankirlarni mazkur risklarni aniqlash, tahlil qilish, baholash, oldini olish hamda bartaraf etish chora-tadbirlarini amalga oshirishga yo'naltiruvchi boshqarish usullari haqida chuqur nazariy va amaliy bilimlar berishdan iborat.			
3.	**II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza darslari)** **1-mavzu. "Bank sohasida risklarni boshqarish" fanining predmeti, vazifalari** Bank sohasida risklarni boshqarish fanining predmeti va metodi. "Bank sohasida risklarni boshqarish" fanining boshqa iqtisodiy fanlar bilan o'zaro bog'liqligi. Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida fanning maqsad va vazifalari. Bank sohasida risklarni boshqarish fanining ob'ekti, bank sohasida risklarni boshqarish fanining sub'ekti. Bank sohasida risklarni boshqarishning mazmun - mohiyati. **2-mavzu: Bank risklarining mazmuni va ularning tasniflanishi** Bank risklarining mazmun va mohiyati, bank risklarining turlari va ularni tasniflash, bank risklarining bank faoliyatiga ta'siri va ularni boshqarishning asosiy mezonlari. Bank sohasida risklarning ta'sirini kamaytirish. **3-mavzu: Umumiqtisodiy risklar va ularning funksiyalari, yuzaga kelish sabablari va turlari** Umumiqtisodiy risklar, ularning funksiyalari mazmuni-mohiyati, umumiqtisodiy risklar va ularning tasniflanishi, umumiqtisodiy risklarning paydo bo'lish sabablari va omillari. **4 – mavzu: Tijorat banklarining kreditlash faoliyati bilan bog'liq risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari** Kredit riski tushunchasi, mazmuni va ularning paydo bo'lish sabablari,			

	kredit risklarining turlari va ularni tasniflash, kredit risklariga ta'sir qiluvchi omillar va ularni tahlil qilish bosqichlari, kredit risklarini aniqlash, baholash va ularni oldini olish chora-tadbirlari, kredit risklarini boshqarish va kamaytirish. **5 – mavzu: Tijorat banklarining operatsion risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari** Operatsion risk tushunchasi, mazmuni va ularining bank faoliyatiga ta'siri, operatsion risklarining turlari va ularni tasniflash, operatsion risklarga ta'sir qiluvchi omillar va ularni tahlil qilish, operatsion risklarni aniqlash, ularni baholash metodlari va ularni oldini olish chora-tadbirlari, operatsion risklarini kamaytirish va boshqarish. **6-mavzu: Tijorat banklarining likvidlilik risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari** Likvidlilik riski tushunchasi, mazmuni va ularining bank faoliyatiga ta'siri, likvidlilik risklarga ta'sir qiluvchi omillar va ularni tahlil qilish. Likvidlilik risklarni aniqlash, ularni baholash metodlari va ularni oldini olish chora-tadbirlari, likvidlilik risklarini kamaytirish va boshqarish. **7-mavzu: Tijorat banklarining bozor risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari** Bozor riski tushunchasi, mazmuni va ularining bank faoliyatiga ta'siri. Bozor risklariga ta'sir qiluvchi omillar va ularni tahlil qilish, bozor risklarini aniqlash, ularni baholash metodlari va ularni oldini olish chora-tadbirlari, bozor risklarini kamaytirish va boshqarish. **8-mavzu: Tijorat banklarining foiz risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari** Foiz riski tushunchasi, mazmuni va ularining bank faoliyatiga ta'siri, foiz risklarini aniqlash, ularni baholash metodlari va ularni oldini olish chora-tadbirlari, foiz risklarini kamaytirish va boshqarish. **9-mavzu: Tijorat banklarining mamlakat risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari** Tijorat banklarining mamlakat risklari tushunchasi va mohiyati. Tijorat banklarining daromadlari, tijorat banklarining foizli daromadlari, Tijorat banklarining foizsiz daromadlari, mamlakat riski, mamlakat tavakkalchiligi. **10- mavzu: Valyuta riski va ularni boshqarish usullari** Valyuta riskining mohiyati va vujudga kelish sabablari. Valyuta kurslari hamda valyuta operatsiyalari o'rtasidagi bog'liqlik. Valyuta riski tarkibi. Valyuta riski va uni xedjirlash. **11-mavzu: O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining tijorat**

banklari faoliyatidagi risklarni nazorat qilishdagi o'rni

Bank risklarini Markaziy bank tomonidan tartibga solish xususidagi ilmiy nazariy qarashlar. Bank risklarini Markaziy bank tomonidan tartibga solishni takomillashtirish bo'yicha xorij tajribasi. O'zbekistonda bank risklarini Markaziy bank tomonidan iqtisodiy normativlar orqali tartibga solish.

12-mavzu. Bank risklari sohasida iqtisodiy - matematik modellarni qo'llash

Bank risklari sohasidagi modellarning nazariy asoslari. Bank faoliyatidagi risklariga matematik modellarni qo'llash bo'yicha xorij tajribasi. Bank risklari sohasida iqtisodiy matematik modellarni qo'llash yo'llari. Markovits modeli asosida risk portfelini aniqlash.

III. Amaliy mashg'ulotlar o'tkazish bo'yicha ko'rsatmalar va takliflar

Amaliy mashg'ulotlar uchun tavsiya etilgan mavzular:

1-mavzu. "Bank sohasida risklarni boshqarish" fanining predmeti, vazifalari

2-mavzu: Bank risklarining mazmuni va ularning tasniflanishi

3-mavzu: Umumiqtisodiy risklar va ularning funksiyalari, yuzaga kelish sabablari va turlari

4 – mavzu: Tijorat banklarining kreditlash faoliyati bilan bog'liq risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari

5 – mavzu: Tijorat banklarining operatsion risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari

6-mavzu: Tijorat banklarining likvidlilik risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari

7-mavzu: Tijorat banklarining bozor risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari

8-mavzu: Tijorat banklarining foiz risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari

9-mavzu: Tijorat banklarining mamlakat risklari va ularni kamaytirish chora-tadbirlari

10- mavzu: Valyuta riski va ularni boshqarish usullari

11-mavzu: O'zbekiston Respublikasi Markaziy bankining tijorat banklari faoliyatidagi risklarni nazorat qilishdagi o'rni

12-mavzu. Bank risklari sohasida iqtisodiy - matematik modellarni qo'llash

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan topshiriqlar:

1. Bank sohasida risklarning ta'sirini kamaytirish.
2. Bozor risklariga ta'sir qiluvchi omillar va ularni tahlil qilish
3. Likvidlilik risklarni aniqlash, ularni baholash metodlari va ularni oldini olish chora-tadbirlari
4. Iqtisodiy risklar nazariyasi.

5. Iqdisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida fanning maqsad va vazifalari.
6. Bank faoliyati va bank risklari.
7. Bank risklarini Markaziy bank tomonidan tartibga solishni takomillashtirish bo'yicha xorij tajribasi
8. Foiz risklarini kamaytirish va boshqarish
9. Bank risklarni turlari.
10. Tijorat bankining kreditlash bilan bog'liq risklari.
11. Bank risklari sohasida iqtisodiy matematik modellarni qo'llash yo'llari.
12. Tijorat banklarda operatsion risklar.
13. Bank risklari sohasidagi modellarning nazariy asoslari
14. Tijorat banklarda o'z moliyaviy majburiyatlardagi likvidlik risklari.
15. Tijorat banklarning moliya bozori bilan bog'liq risklari.
16. Qimmatbaho qog'ozlar, valyuta va foiz risklari.
17. Tijorat banklarda yuzaga keladigan moliyaviy yo'qotish bilan bog'liq mamlakat riski.
18. Tijorat banklarda huquqiy xatoliklar va xatti-harakatlar oqibati bilan bog'liq huquqiy risklar.
19. Tijorat banklarda biznes faoliyatida obro'-e'tiborini yo'qotish risklari.
20. Bank risklarini boshqarish usullari
21. Bank risklari tizimida kredit risklari
22. Kredit risklari va ularni boshqarish
23. Kredit riskini baholash va tahlil qilish usullari
24. Foiz riski va ularni boshqarish
25. Operatsion risklar va ularni boshqarish usullariTijorat banklarning moliya bozori bilan bog'liq risklari.
26. Qimmatbaho qog'ozlar, valyuta va foiz risklari.
27. Tijorat banklarda yuzaga keladigan moliyaviy yo'qotish bilan bog'liq mamlakat riski.
28. Tijorat banklarda huquqiy xatoliklar va xatti-harakatlar oqibati bilan bog'liq huquqiy risklar.
29. Tijorat banklarda biznes faoliyatida obro'-e'tiborini yo'qotish risklari.
30. Umumiy iqtisodiy risklar va ularning turlari.

Talabalar tomonidan mustaqil ravishda o'rganilgan va dolzarb mavzularda insholar tayyorlash va taqdim etish tavsiya etiladi.

Mavzu bo'yicha kurs ishi.

O'quv yilida kurs ishlarini yozish ko'zda tutilgan jadval asosida olib boriladi.

4 **V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetensiyalar)**
Talabalar tomonidan o'quv materiallarini o'zlashtirish, zarur ko'nikma va bilimlarga ega bo'lish talablari:

	Bank sohasida risklarni boshqarish tushunchasi, uning mazmuni, maqsadi, risklarning turlari, bank sohasida risklarni boshqarishning xuquqiy, iqtisodiy asoslari, fanida banklarda yuzaga keladigan risklar, ularning turlari, namoyon bo'lish shakllari, sabablari, risklarni baholash usullari va mezonlari, risklarni kompleks tahlil qilish, banklarning ba'zi operatsiyalari bilan bog'liq amaliyotda ko'proq uchrab turuvchi risklar, ularni tahlil qilish va boshqarish usullari, bozor iqtisodiyoti sharoitida banklar faoliyatida yuzaga keladigan risklar, ular bilan bog'liq muammolar va ularni boshqarish masalalari ko'rib chiqiladi.
5	**Ta'lim texnologiyalari va metodlari:** – ma'ruzalar; – interfaol keys-stadilar; – seminarlar (mantikiy fiklash, tezkor savol-javoblar); – guruhlarda ishlash; – taqdimotlarni qilish; – individual loyihalar; – jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
6	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar:** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ish yoki testni topshirish.
7	**Asosiy adabiyotlar:** 1. Abdullayeva Sh.Z. "Bank ishi" o'quv qo'llanma T. "Iqtisod-Moliya" 2019 y. – 628 b. 2. Abdullayeva Sh.Z. Bank risklari va kreditlash. Darslik. - T.: Moliya., 2019 y. - 304 b. 3. Abdullayeva Sh.Z. "Xalqaro valyuta- kredit munosabatlari". Darslik. - T.: "Iqtisod-Moliya", 2016. - 576 b. 4. Omonov A.A., Qoraliyev T.M., "Pul va Banklar" darslik. T.: "Iqtisod-Moliya" 2019 y. 461 b. 5. Abdullayeva Sh.Z. Azizov U.O'. Bank ishi Darslik 1-qism- T.: "Iqtisod-Moliya" 2019 y. 732 b. 6. Усоскин В.М. Современный коммерческий банк: управление и операция.-М: URSS. 2019. -с.328. 7. Синки-мл.Джозеф.Ф. Финансовый менеджмент в коммерческом банке и в индустрии финансовых услуг. И.Альпина Паблишер.2019. 1018 с. - 461 б. 8. Кузнецова, Е.И. Деньги, кредит, банки: Учебное пособие / Е.И. Кузнецова. - М.: ЮНИТИ, 2019. - 567 с.
	Qo'shimcha adabiyotlar: 9. O'zbekiston Respublikasi Konstitusiyasi. 01.05.2023y. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi farmoni, PF-4947, 07.02.2017-y. 10. 2020-2025 yillarga mo'ljallangan O'zbekiston Respublikasining bank tizimini isloh qilish strategiyasi to'g'risida O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 12 maydagi PF-5992- sonli farmoni. 11. Чуваткин О.М. Технология управления рисками коммерческого банка- М.: ИЦ РИОР, 2017.- 128 с. 12. Владимирова. М. П. Деньги, кредит, банки: учеб. пособие / М. П. Владимирова. - 3-е изд., перераб. и доп. - М.: КНОРУС, 2017. - 245 с. 13. Qoraliyev T.M., Sattarov O. va boshqalar "Tijorat banklari faoliyati tahlili". O'quv qo'llanma. 2016-yil. – 192 b. **Internet saytlari:** 1. www.tfi.uz; 2. www.state.uz; 3. www.bir.uz; 4. www.cbu.uz; 5. www.ziyonet.uz;
8	Fan dasturi Samarqand iqtisodiyot va servis instituti O'quv uslubiy kengashining 2024-yil 19- avgustdagi 1-sonli yig'ilish bayoni bilan tasdiqlangan. (№ FD-14-10)
9	**Mavzu / modul uchun javobgarlar:** Karimova Aziza Maxomadrizoevna, "Bank ishi" kafedrasi mudiri, i.f.d., dotsent; Abduraxmanov Alimardon - "Bank ishi" kafedrasi assistenti
10	**Taqrizchilar:** Xaydarov Z.SH - Ipak yo'li AITB "Umar" mintaqaviy filiali boshqaruvchisi o'rinbosari Niyozov Z.D - SamISI, "Bank ishi" kafedrasi dotsenti